

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1924, kl. 4 e. m.

Särskilda utskottets memorial i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande de i särskilda utskottets utlåtande nr 2 framlagda förslag dels angående försvarsväsendets ordnande och dels till värnpliktslag.

1:o.

I utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen hade utskottet hemställt bland annat:

dels att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — under förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 20 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, ville bifalla vad utskottet i fråga om försvarsväsendets ordnande föreslagit;

dels att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, ville för sin del besluta antaga en värnpliktslag av den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr Vennersten m. fl. hemställt bland annat, att riksdagen ville bifalla vad dessa reservanter i fråga om försvarsväsendets ordnande föreslagit ävensom antaga Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag, dock med i reservationen för vissa lagrum föreslagen lydelse.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har i fråga om försvarsväsendets ordnande första kammaren bifallit den av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen, under det att andra kammaren bifallit utskottets hemställan. Vidare hava kamrarna fattat skiljaktiga beslut beträffande värnpliktslagen.

Med anledning av vad sålunda förekommit har utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av de skiljaktigheter, som alltså förefinnas mellan kamrarnas ifrågavarande beslut.

Utskottet har därvid funnit nämnda skiljaktiga beslut icke kunna sammanjämkas, vilket utskottet härmed för riksdagen

anmäler.

2:o.

Uti sitt förberörda utlåtande hade utskottet emellertid hemställt, att — oavsett vilket beslut riksdagen i övrigt fattade i fråga om försvarsväsendets ordnande — ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skulle äga rum under tiden 1924—1929.

Herr Vennersten m. fl. åter hade i sin ovannämnda reservation hemställt, att omförmälda ersättningsbyggnad skulle omfatta fyra jagare, tre torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar.

Då, såsom redan nämnts, första kammaren bifallit herr Vennerstens m. fl:s reservation och andra kammaren utskottets hemställan, hava kammarna således stannat i skiljaktiga beslut jämväl uti ifrågavarande punkt. I betraktande emellertid av att besluten sammanstämman därutinnan, att — oavsett riksdagens beslut i fråga om försvarsväsendets ordnande i övrigt — ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel under ovannämnda tidsperiod skall äga rum, har det ålegat utskottet att söka åstadkomma en sammanjämkning mellan de olika besluten angående ersättningsbyggnadens omfattning. Uppenbart är, att denna nybyggnadsfråga står i sådant samband med försvarsväsendets ordnande i övrigt, att densamma icke kan fristående för sig *slutligen* avgöras. Då det likväl synes angeläget, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel snarast igångsättes, samt kammarnas beslut sinsemellan överensstämman med avseende å de fartygstyper, som böra nybyggas, har utskottet — under betonande av att därmed icke slutgiltig ståndpunkt tagits till de närmaste årens nybyggnadsprogram för flottan — dock ansett sig böra förorda, att ersättningsbyggnad nu beslutes av det antal fartyg av ifrågavarande typer, som innefattas uti andra kammarens beslut i förevarande hänseende. Utskottet hemställer alltså,

att första kammaren må biträda andra kammarens beslut, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skall äga rum under tiden 1924—1929.

3:o.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 20 hade föreslagits vissa åtgärder till *förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning*. Sålunda förordades utbytande av benämningen underofficerare mot benämningen *sekundofficerare* och inrättande av en ny tjänstegrad, vars innehavare skulle erhålla titeln *sekundlöjtnanter* med tjänsteställning efter löjtnanter. Den nya graden skulle huvudsakligen tilldelas förrådsförvaltare. Vidare skulle fänriks tjänstegrad tilläggas fanjunkare och styckjunkare, vilka därvid med bibehållande av sina nuvarande titlar skulle räkna tjänsteställning i förhållande till fänrikar efter data för fullmakter resp. konstitutorial. Med avseende å sergenter tjänsteställning ifrågasattes däremot icke någon förändring.

Beträffande denna fråga hade utskottet i sitt ovanberörda utlåtande anfört:

»Utskottet kan icke anse Kungl. Maj:ts förslag i förevarande fråga vara ägnat att giva densamma en tillfredsställande lösning. Sålunda synes det ofrånkomligt, att underlöjtnantsgradens avskaffande väsentligen skulle upphäva verkan av de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning. Men även detta fränsett, torde berörda åtgärder icke vara tillräckliga för sitt ändamål. Underofficerarnas högre ålder och praktiska erfarenhet synas väl motivera, att de i större omfattning och högre grad, än Kungl. Maj:t föreslagit, erhålla förbättrad tjänsteställning i förhållande till de yngre officerarna. Enligt utskottets förmenande skulle en tillfredsställande ordning härutinnan ernås, därest

1) den nuvarande fänriks- och underlöjtnantsgraden uppdelades på två grader, en lägre för fänrikar och en högre för underlöjtnanter,

2) sergeanter efter erhållen fullmakt tilldelades fänriks tjänstegrad med tjänsteställning i förhållande till fänrikar efter data för fullmakter (konstutorial),

3) fanjunkare och styckjunkare erhöles underlöjtnants tjänstegrad med tjänsteställning i förhållande till underlöjtnanter efter data för fullmakter, samt

4) förrådsförvaltare och med dem likställda erhöles löjtnants tjänstegrad med tjänsteställning efter löjtnanter.

Utskottet förutsätter härvid, att angivna omläggning av tjänstegrader och förändringar i tjänsteställning icke föranleda rubbning i nu utgående avlöningsförmåner, samt att sergeanter och fanjunkare alltjämt bibehålla sina nuvarande titlar.

Med hänsyn till förevarande frågas art och svårigheten för utskottet att i frågans nuvarande läge överblicka alla med dess lösning i angivna riktning förenade konsekvenser, anser sig emellertid utskottet icke kunna tillstyrka dess avgörande nu.»

Utskottet hemställde därför, att riksdagen ville »uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för nästkommande års riksdag framlägga förslag till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning i enlighet med av utskottet i detta utlåtande förordade riktlinjer».

Enligt förenämnda protokollsutdrag har andra kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad, varemot första kammaren bifallit densamma med den ändring, att orden »framlägga förslag till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning i enlighet med av utskottet i detta utlåtande förordade riktlinjer» utbyts mot »framlägga nytt förslag till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning».

Kamrarna hava således jämväl i denna fråga stannat i skiljaktiga beslut. Då utskottet nu har att söka sammanjämka dessa beslut, finner sig utskottet — i förvisning om att i allt fall behörigt beaktande kommer att skänkas åt ovan omförmälda, av utskottet angivna riktlinjer för förevarande frågas lösning — böra hemställa,

att andra kammaren må biträda första kammarens beslut i denna punkt.

4:o.

Uti sitt förenämnda utlåtande hade utskottet i fråga om *underbefäls och underofficerares befordran till officerare och reservofficerare* — efter att hava redogjort för Kungl. Maj:ts samt enskilda motionärers förslag i ämnet — anført följande:

»Såsom i Kungl. Maj:ts proposition framhålles, lärer icke mer än en mening råda därom, att principiellt sett underofficerare och underbefäl böra äga möjlighet att vinna inträde på officersbanan. I fråga däremot om de åtgärder, som böra vidtagas för att främja denna möjlighet, äro meningarna så mycket mera delade. Kungl. Maj:t anser det icke tillrådligt att till förmån för underbefäl och underofficerare meddela eftergift beträffande nu gällande fordringar för vinnande av officerskompetens. I stället föreslår Kungl. Maj:t utdelande av stipendier till sådana av nämnda personalgrupper, som visat sig därav förtjänta och vilja inhämta stadgat kunskapsmått för inträde vid krigsskolan. Vad härutinnan föreslås anser sig utskottet givetvis böra understödja. Men i likhet med förenämnda motionärer finner utskottet det önskvärt, att de intressen, det här gäller, tillgodoses på ett mera verksamt sätt, än som genom blott och bart ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle bliva fallet. Olika motionärer hava härutinnan anvisat olika vägar. Sålunda skulle enligt herr Reuterskiölds m. fl:s och herr Lindgrens m. fl:s förslag möjlighet öppnas för underofficerare att utan inhämtande av eljest stadgad officerskompetens vinna befordran till subalternofficer och kapten. Samma tanke, om ock något annorlunda utformad, återfinnes i herr Karlssons i Gasabäck m. fl:s motion. Övriga motionärer åter synas avse en omläggning av kompetensvillkoren för officersanställning i allmänhet i syfte att göra officerskallet tillgängligt för en var med håg och fallenhet därför. Om och i vad mån det ur försvarsväsendets synpunkt kan vara lämpligt att beträda den ena eller den andra av dessa vägar, tilltror sig utskottet icke att på grundval av nu föreliggande material bedöma.»

I anslutning härtill hade utskottet hemställt, att riksdagen ville uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet i ämnet anført, måtte i samband med spörsmålet om förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning även underkasta frågan om underbefäls och underofficerares befordran till officerare och reservofficerare förnyad allsidig utredning och för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Även i denna punkt hava kamrarna enligt ovanberörda protokollsutdrag fattat skiljaktiga beslut, i det att andra kammaren bifallit utskottets hem-

ställan oförändrad, men första kammaren därur uteslutit orden »med beaktande av vad utskottet i ämnet anfört».

Då, såsom av det föregående torde framgå, utskottets ovan återgivna hemställan avser en fullständigt förutsättningslös utredning av förevarande spörsmål, hemställer utskottet,

att första kammaren må biträda andra kammarens beslut i denna del.

5:o.

Slutligen hade utskottet i sitt oftanämnda utlåtande hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till tryggande av *rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de i Boden förlagda truppförbanden* genom införande av passagesystem snarast möjligt måtte uppgöras och föreläggas riksdagen.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr Reuterskiöld och herr Johansson i Kälkebo i förevarande hänseende hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med slutlig prövning av frågan om passagesystem förslag till tryggande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de i Boden förlagda truppförbanden snarast möjligt måtte uppgöras och föreläggas riksdagen.

Såsom av ovannämnda protokollsutdrag framgår, hava kamrarna jämväl i denna punkt stannat i olika beslut. Första kammaren har nämligen bifallit herr Reuterskiölds och herr Johanssons i Kälkebo reservation, var emot andra kammaren bifallit utskottets hemställan.

Med hänsyn till beskaffenheten av den skiljaktighet, dessa beslut förete, hemställer utskottet,

att andra kammaren må biträda första kammarens beslut i förevarande punkt.

Stockholm den 29 maj 1924.

På särskilda utskottets vägnar:

F. V. THORSSON.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit:

från första kammaren: herrar A. F. Vennersten, Olof Olsson, F. G. Möller, J. Nilsson i Kristianstad, M. Hellberg, C. L. A. A. Reuterskiöld, E. J. Wigforss, J. L. Widell, P. Hellström, J. Nilsson i Malmö, J. B. Johansson i Fredrikslund och E. J. G. Rosén, samt

från andra kammaren: herrar F. V. Thorsson, K. H. Branting, S. A. A. Lindman, S. Bengtsson i Norup, P. A. Hansson i Stockholm, E. O. Magnusson i Tum-

hult, J. A. Engberg, K. V. Rydén, J. Johansson i Kälkebo, F. T. Hamrin, A. Henrikson och I. T. Vennerström.

Reservation av herrar Hellström, Rosén, Bengtsson i Norup och Hamrin, vilka anförde:

Jämlikt § 63 Riksdagsordningen har det ålegat utskottet att söka åstadkomma sammanjämkning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut. Voterings-siffrorna i kamrarna utvisade, att vid försök till sammanjämkning avgörande hänsyn borde tagas till andra kammarens ståndpunkt. Å andra sidan kunde en sammanjämkning icke ske på sådant sätt, att andra kammarens beslut på alla punkter biträdades. Ett dylikt förfarande skulle uppenbarligen hava stått i strid mot grundlagens bestämmelser om att skiljaktiga beslut skola om möjligt *sammanjämkas*.

Frisinnade folkpartiets representanter, som ansett, att försvarsfrågan nu bort lösas, hava fördenskuil framställt följande förslag till sammanjämkning:

»Anslaget till ersättningsbyggnad vid flottan har av det socialdemokratiska partiet föreslagits till omkring 23.5 miljoner kronor. De frisinnaae hava föreslagit i runt tal 16.5 miljoner kronor. Vi biträda på denna punkt socialdemokraternas förslag.

Ifråga om flottans organisation biträda vi socialdemokraternas förslag.

Beträffande kustartilleriet biträda vi socialdemokraternas förslag.

Antalet arméfördelningar bestämmes till fyra, *antingen* med fyra infanteriregementen per arméfördelning och med sex kompanier per regemente i stället för sju, *eller* ock med två arméfördelningar om vardera fyra infanteriregementen och två arméfördelningar om vardera tre infanteriregementen, samtliga med sju kompanier, vartill komma Norrbottens militärbefäl och Gotlands trupper enligt de frisinnaades reservation. Detta innebär en minskning av antalet infanteriregementen antingen till 18 + en kår eller till 16 + en kår. Övriga truppförband enligt den frisinnaade reservationen.»

Genom ett bifall till detta sammanjämningsförslag, skulle kostnaderna hava nedbringats från nuvarande 138 miljoner kronor till omkring 105 miljoner kronor. Därjämte skulle övningstiden för flertalet värnpliktiga vid infanteriet hava minskats från 165 till 140 dagar, varjämte ett betydligt antal inskrivningsskyldiga värnpliktiga efter olika grunder skulle hava frikallats från värnpliktstjänst i fredstid.

Utskottet har emellertid inskränkt sig till att föreslå sammanjämkning ifråga om ersättningsbyggnad vid flottan, varemot utskottet med 20 röster mot 4 avvisat det av oss framställda sammanjämningsförslaget.

Resultatet av försvarsfrågans behandling vid årets riksdag bliver alltså, att för varje år, som det nuvarande provisoriet härigenom förlänges, försvarskostnaderna komma att uppgå till omkring 33 miljoner kronor mer, än om vårt förslag bifallits, varjämte de nuvarande personliga bördorna komma att bestå. Ett sådant resultat torde förvisso icke motsvara förväntningarna hos det övervägande flertalet av Sveriges folk.